

זמני כניסת ויציאת השבת

הדה"נ	מוצ"ש	ר"ת
6:32	7:45	8:25
6:48	7:47	8:22
6:39	7:48	8:22
6:46	7:46	8:21
7:14	8:18	8:47
7:26	8:51	9:09

שבתהנו

עלון שבועי להנחלת נועם כבוד השבת וקדושתה

נס גדול

"הרבה טעמים יש למה נקרא שבת זה שבת הגדול, ועל כל פנים שזה בודאי אמת שהוא שבת גדול". כך אמר בעל החידושי הרי"ם זצ"ל.

הטעם הידוע ביותר, הוא הטעם שכתב הטור (אורח חיים סימן תכ"ט) שקוראים לו שבת הגדול, לפי שנעשה בו נס גדול, שאת פסח מצרים לקחו בעשור לחודש ניסן, ובאותה שנה שיצאו בני ישראל ממצרים חג הפסח חל ביום חמישי, ונמצא שיום העשירי לחודש היה שבת, ולקחו להם כל אחד מהמצרים שאלו אותם למה זה לכם? והשיבו: לשחטו לשם פסח במצות ה' עלינו. והיו שיניהם של המצרים קהות על ששוחטין את אלוהיהם ולא יכלו לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קוראים אותו שבת הגדול.

וכאן נשאלת השאלה, וכי נס זה שהמצרים שתקו על שלקחו את אלוהיהם לצורך שחיטת פסח הינו נס יוצא דופן? הרי בכל נסי מצרים אירעו נסים הרבה יותר מופלאים, ואין עושים ציון מיוחד לזכר כל אותם נסים.

לו היינו מזכירים כל תאריך ומועד שאירע בו נס לישראל בתוך הנס הכללי של יציאת מצרים, הרי שהיו צריכים להזכיר כמעט את כל שבועות השנה, שהרי עשרת המכות שימשו כמעט שנה שלמה. וכי נס הדם אינו נס גדול יותר? נתאר לעצמינו את כל מצרים חופרים וחופרים ומחפשים טיפת מים, ומכל מקום יוצא ומבצבץ להם דם, כשמואל עיניהם המשתאות היהודים שותים להם מים זכים בהנאה מרובה. כל מצרים מלאה סרחון אחד גדול, ריח של הגים מעופשים מהול בריח עז של דם, ממלא את כל חלל האויר, ובשביל לשותות טיפת מים צריכים לשלם הון עתק לעבדיהם העבריים.

רק זה נרגע, והנה כעבור ימים אחדים, צפרדעים ממלאים את כל המדינה

והולכים לשחוט אותו לקרבן. נו, הם משלימים באנחה ושותקים.

אחרי כל המהומה והאירועים יוצאי הדופן, בדיוק זה מה שצריך איזכור מיוחד? זה הדבר שמצדיק איזכור מיוחד לדורות של "שבת הגדול"? שהמצרים שתקו על זה שלקחו את האלוהים שלהם אחרי שהם ראו בעין בשר גלויה ופשוטה, באופן שלא נראה כמותו מאז ומעולם לאי מי מאומות העולם, כי אין עוד מלבדו יתברך, וה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, זה כזה אירוע יוצא דופן? בתוך כל שרשרת הנסים המופלאה, דוקא זה נקרא "נס גדול"?

אין זאת אלא, שנס זה מיוחד הוא, ושונה במהותו משאר כל הנסים שאירעו ביציאת מצרים. כל הנסים שאירעו עד עתה, היו על ידי ציווי ה' ודברו, ובאו כעונש על המצרים, ולהראות להם מי הוא בעל הבית האמיתי בבריאה כולה.

שונה הוא נס זה, שהוא נוצר על ידי מעשי ישראל. לא הובטח להם דבר בעת שהצטוו לקחת שה, אף אחד לא לקח אחריות על כך שהמצרים ישתקו על לקיחת השה בתכנית להפוך אותו לקרבן פסח. הנס הזה נוצר על ידי המצוה שקיימו בני ישראל באמונה שלמה ובבטחון מוחלט, ולכן מציינים את זה באופן מיוחד. לכן זה נס גדול.

כולנו שואפים ומייחלים ליום שבו גם אנו נזכה להנהגה נסית בדרך לגאולה השלמה, והבסיס לכך הוא על ידי עשיית המצוות באמונה שלמה מתוך בטחון מוחלט, כשהביטוי החזק ביותר לכך הוא שמירת השבת, ולא לחינם נקבע האיזכור לנס זה בשבת קודש דוקא.

"כן ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך... ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו".

מערכת

"ישמחו"

מברכת ומאחלת

לרבבות קוראיה

ברחבי תבל,

ולכל בית

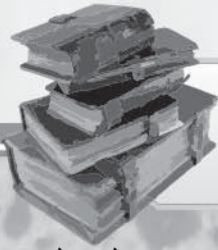
ישראל,

ברכת שבת

שלום ומבורך

והג פסח

כשר ושמח

פניני הלכה

הלכות לשבת הגדול ובדיקת חמץ

א. נהגו לדרוש בשבת הגדול, ועיקר הדרשה תהיה להורות את העם דרכי ה' וההלכות הנוגעות למועשה מדיני הגעלה וביעור חמץ ואפיית המצה ושאר הלכות הפסח, ובה מקיימים את הדין לשאול ולדרוש בהלכות הפסח קודם לפסח. (משנה ברורה תכט, ב בשם הפוסקים).

ב. בפיוט שתיקנו חכמינו הראשונים לאמרו בשבת הגדול בתפילת שחרית, מוזכרים הלכות הגעלה וביעור חמץ וכן מהלכות אכילת מצה ושאר דיני הפסח, ואף אלו שאין אומרים הפיוט בשעת התפילה, ראוי ללמוד פיוט זה שהוא חזרה על עיקרי הדינים.

ג. לרוב המנהגים נוהגים לקרוא בשבת זו את ההפטרה של שבת הגדול "וערבה" ממלאכי פרק ג, המסיימת בנבואה על ביאת אליהו הנביא וזכר לטוב קודם יום בוא ה' הגדול והנורא.

ד. יש נוהגים לקרוא בזמן תפילת מנחה של שבת את ההגדה מ"עבדים היינו" עד אחרי "לכפר על כל עוונותינו", ויש שלא נהגו כזה.

ה. נוהגים לכבד (לטאטאות) ולנקות את כל הבית ביום י"ג (השנה יום ראשון), כיון שאי אפשר לבדוק כראוי ללא שניקו קודם את כל המקומות.

ו. תיקנו חכמים לבדוק אחר החמץ לאור הנר בליל י"ד בניסן, ולדעת כמה ראשונים, עיקר חובת הבדיקה הוא חוב מן התורה, אלא שמן התורה היה די בביטול חמץ, וחכמים אמרו שלא להסתפק בביטול בלבד, שחששו שמא לא יבטל יפה ויעבור בבל יראה, ועוד שמא יבוא לאכול מהחמץ בפסח מאחר שאינו בודל מומנו כל השנה, ולכן תיקנו שיקיים את המצוה דוקא על ידי בדיקה וביעור.

ז. את כל המטלטלים ואת המכונות, יכולים לכתחילה לבדוק גם קודם לליל י"ד ניסן, שלא תיקנו ברכה על בדיקת חמץ אלא על הבדוק את ביתו ורשותו. את הדרי הבית והארונות הקבועים בקיר, ראוי לכתחילה לבדוק את כולם בליל י"ד, כדי שיבדוק אותם לאחר הברכה. אך אם הדבר הוא טירחה גדולה עבורו, או שרוצה כבר להכניס לשם כלי פסח, יכול לבדוק את אותם מקומות לאור הנר קודם לליל י"ד בניסן. וישאיר חדר אחד שאינו בדוק, כדי לבדוק בליל י"ד עם ברכה. (מתבאר מדברי הפוסקים סימן תל"א, ובשו"ע הרב שם מבואר שאף לכתחילה אפשר לבדוק קודם לליל י"ד אם משאיר חדר אחד שאינו בדוק שעליו יבדך בליל י"ד).

ח. אף שניקו את כל הבית קודם לליל י"ד, אין הדבר פוטר מחיוב בדיקת חמץ, וצריך לבדוק בכל המקומות שיתכן והכניסו שם חמץ במשך השנה. ואף אם בדק בכל המקומות, אם לא התכוון לקיים בזה מצוות בדיקת חמץ, צריך לחזור ולבדוק (ראה שו"ע תלג, יא ומשנה ברורה שם, מה).

ט. אף שאפשר לקיים את המצוה כל הלילה, צריך לכתחילה לבדוק מתחילת הלילה, ואין להתחיל לעסוק בשום מלאכה ולא להתיישב ללמוד חצי שעה קודם הלילה עד שיבדוק (תלא, ב).

י. גם מי שאינו שוהה בביתו כל החג, צריך לקיים מצוות בדיקת חמץ בביתו. ואין נפטר מבדיקה בכך שמשכיר את ביתו לגוי, כיון שהבית עדיין שלו, ואסור למכור בית בארץ ישראל לגוי. אך אם מכר גם את כל החמץ שבביתו לגוי במכירה גמורה, אין צריך לבדוק את ביתו, אם גם השכיר את הבית.

יא. נחלקו הפוסקים באדם שעתידי למכור את החמץ לגוי ביום י"ד, אם הדבר פוטר אותו מבדיקת חמץ בליל י"ד. ולכן יש נוהגים להשכיר את המקומות שאין רוצים לבדקם, כבר מיום י"ג.

יב. יש נוהגים לפזר פתיתים בבית קודם בדיקת חמץ כדי שודאי ימצאו חמץ, ויש בכך ענין גם על פי הקבלה לפזר עשרה פתיתים. אך מודקדים שלא להניח פתיתים שיש בהם יותר מכזית (בערך בגודל של קופסת גפרורים), כדי שאם לא ימצאו אותם לא ייכשלו באיסור חמור של לא יראה לך חמץ.

יג. את החמץ שמצאו בבדיקת חמץ, יש להצניע במקום מיוחד ושומרו. וכן יש להשאיר באותו מקום את החמץ שעתידיים לאכול ממנו עד לסוף זמן אכילת חמץ.

יד. לאחר בדיקת החמץ אומרים את הנוסח של ביטול החמץ, שמשמעותו לבטל את כל החמץ שלא מצאו בבדיקה. ואפשר לומר נוסח זה בכל שפה שרוצים, ונהגו לומר בארמית, ובלבד שיבין מזה שאומר.

הלכות לערב פסח

א. ערב פסח שחרית משכימים להתפלל, כדי לגמור את אכילת החמץ עד סוף ארבע שעות (מהרי"ל הובא במו"ב תכט, יג).

ב. בשחרית של ערב פסח אין אומרים מזמור לתודה כיון שאין מקריבים תודה בערב פסח, ואין אומרים למנצח (רמ"א תכט, א).

ג. הבכורים מתענים בערב פסח זכר לנס שניצלו במכת בכורות במצרים, בין בכור מאב ובין בכור מאם. ומי שיש לו בן בכור והוא קטן, האב מתענה עבורו.

נחלקו הראשונים אם בכורות מתענות, והמנהג שאין מתענות (רמ"א תע, א). וכבר נהגו הבכורים לפטור את התענית בסעודת מצוה, כגון בסיום מסכת.

ד. באכילת חמץ בערב פסח, לכמה דעות מקיימים בזה מצוות ביעור חמץ. ומנהג בעל הדברי חיים זצ"ל וההולכים בדרכו לערוך סעודת חמץ לסיום האכילה.

ה. אסור לאכול מצה בערב פסח, והאיסור הוא גם לקטנים מומן שהם יכולים להבין את סיפור יציאת מצרים. אבל מותר לאכול מצה מבושלת או מטוגנת עד תחילת שעה עשירית מהיום.

ו. יש לנקות את השיניים לפני סוף זמן אכילת חמץ (עייני בן איש חי כרשת צו אות ה). מי שיש לו בשיניו מתכות שונות (סתיונות, כתרם, טבעות וכיו"ב), נכון שלא יאכל חמץ חם יממה קודם ערב פסח, ויותר טוב שלא יכניס לפיו שום דבר חם יותר מ24 מעלות (צל') במשך כל אותו היום, ובערב פסח קודם סוף זמן הביעור, ישטוף את פיו במים חמים.

ז. בשריפת החמץ יש לקיים את המצוה בכזית חמץ. ואם שורף קודם סוף זמן הביעור, די בכך שהחמץ נחרך ונפסד. אך אם איחר את הזמן ושורף לאחר תחילת שעה שישית משעות זמניות של היום, צריך לשרוף את כל החמץ עד שיעשה פחם ואפר (ראה פסחים כא, ב ומשנה ברורה תמה, א).

ח. סוף זמן ביעור חמץ המפורסם בלוחות, הוא זמן שבו נאסר החמץ בהנאה, ושוב אין מועיל לו ביטול, ולכן יש להקפיד לומר את נוסח הביטול שאומרים לאחר שריפת החמץ, קודם סוף זמן הביעור. אמנם יש שעוררו שאין לומר את נוסח הביטול מוקדם מהזמן שבו מוכרים את החמץ לגוי (הנהוג בדרך כלל בערך מיד לאחר סוף זמן אכילת חמץ), ויש שכתבו שהביטול כולל גם את החמץ שמכרו לגוי (עייני שד"ח מערכת חמץ ומצה סי' ה' אות מ"ה).

ט. נכון לבדוק את פחי האשפה המשותפים לאור השמש אם יש בהם חמץ. י. אף הנוהגים איסור באכילת קטניות, אין איסור להשהותם בביתו פסח, ומעיקר הדין אף מותרים בהנאה.

יא. אסור לעשות מלאכה בערב פסח מחצות היום, ואפילו בחנם אסור, ומותר לעשות כל מלאכה שמותר לעשותה בחול המועד [מותר לנהיג]. ואסור להסתפר על ידי ספר יהודי, אבל מותר להסתפר על ידי גוי. ולכתחילה צריך לקצוץ הצפרנים קודם הצות, ואם שכח יכול לקצוץ אחר הצות (משנה ברורה תסה, ה).

יב. נוהגים לטבול כמקוה טהרה לכבוד יו"ט, ובזמן המקדש היו חייבים להטהר קודם הרגל.

יג. לאחר תפילת מנחה מבעוד יום, נוהגים לומר את סדר הקרבת קרבן פסח (מודפס במחזוריים ובהגדות), לקיים ושלמה פרים שפתינו.

וניכח לאכול מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר המזבח לרצון

אמרת השבת

טעמים רבים ניתנו לכך ששבת שלפני הפסח קרויה שבת הגדול.

אחד הטעמים, כתב הגאון רבי שאול בראך זצ"ל רבה של קאשוי, כי הנה מצינו חילוק בין טעמי שמירת השבת שבדברות הראשונות הכתובות בספר שמות ששם מצויין כי השבת היא זכר למעשה בראשית, לבין הדברות האחרונות שבחומש דברים ששם מצויין כי השבת היא זכר ליציאת מצרים. ומדיוק הפסוקים מתבאר כי עיקר הטעם של זכר ליציאת מצרים הוא בהקשר למצוות השבת אף על העבדים והשפחות של בני ישראל, כדי לזכור כי היינו עבדים במצרים וה' הוציא אותנו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה.

נמצא איפוא, כי עד ליציאת מצרים אמנם שמרו בני ישראל את השבת, אך לא היה עליהם דין שביתת עבדו ואמתו, וזה נוסף להם ביציאת מצרים. ולכן מהשבת הראשונה שהם הצטוו על לקיחת הפסח, שכבר התחילה בו יציאת מצרים, נוספה להם המצוה של שביתת עבדו ואמתו. זהו איפוא הטעם לכך שהשבת הזו קרויה שבת הגדול, שכן ציווי שמירת השבת גדל בשבת זו, והוא כולל גם את הציווי שלא להניח לעבד ולאמה לעשות מלאכה.

משמרת אלעזר

פרשת השבת

שַׁבַּת שְׁבִיתוֹן הִיא לָכֵם וְעֵינֵיכֶם אֵת נְפִשְׁתֵּיכֶם חֲקַת עוֹלָם: (טז, לא)

שבת הבריאה, שבת בראשית, קרויה בתורה תמיד "שבת לה" או "שבתות ה'", שכן שביתת השבת היא הודאה במלכות ה', והיא באה לבטא שהעולם קנוי לה'. כך גם בשבת הארץ נאמר עליה "ושבתה הארץ שבת לה'", כי שביתת השמיטה מבטאת, שאף הארץ קנויה לה'.

אבל ביום הכיפורים נאמר "שבת שבתון היא לכם", שכן השביתה ביום הכיפורים מבטאת את ביטולו של האדם.

זהו ביאורו של המשך הפסוק "ועיניכם את נפשותיכם", כי אילו היתה זו "שבת לה" היה די בשביתה ממלאכה, היה צורך רק להשבית את שלטון האדם מחמת ההודאה וההכרה במלכות ה', כפי שזהו הביטוי לשביתת השבת. אבל יום הכיפורים הוא "שבת לכם", ושביתתו מבטאת את ביטולו של האדם ופחיתות ערכו, ולכן השביתה כוללת אף עינוי מאכילה ושתיה, ולא רק לחדול מליצור, אלא גם לחדול מלהיות.

הרש"ר הירש

לשון חכמים

ואף אשר עתה רבתה השכחה בגלותינו בעוה"ר, נהגו בשבת הגדול להוציא בדרשה חובת ציבור. וזהו אחד מן הטעמים שנקרא שבת הגדול, על דרך שנקרא יום כיפורים צומא רבה, לפי שמאריכין בו בתפלה ובתחנונים, כך מאריכין כאן בדרשות משום דנפישו וחמירי הלכות פסח. והפייט קאמר "להוציא חובת ציבור", אלמא דחובה היא לדרוש. ולעולם דורשים בשבת הגדול כשאין ערב פסח חל בו, דאז צריכין להקדים ולדרוש. ועמדו רבותינו הפייטנים ותיקנו את סדרם דרך כללות בקוצר, והיה בו די לראשונים. שוב נתמעטו הלבבות, ועמדו פרשנים כגון הר"ר שמואל מפלייזא פי' הפיוט ד"אלהי הרוחות", וגדול א' פי' הפיוט ד"אדיר דר מתוחים". וסמיכנא אהא **דכל בעל בית ילמוד הסדר**, ובעו"ה מרוב טרדות ומיעוט הלבבות גם זה לא נעשה.

מהרי"ל מנהגים, קודם הפסח

ומזה הטעם נקרא 'שבת הגדול' השבת שלפני הפסח. כי הפסח שבו יצאו ישראל ממצרים, הוא ההשלמה הגדולה והעליונה שהשלים העולם, כאשר יצאו ישראל והיו לעם אל השם יתברך. וכאשר נברא העולם בשבעת ימי בראשית, היה דבר זה בכח בלבד, ויצא לפעל. כי לא היה בעולם בריאה חדשה, רק כמו שאמרו על כל הנסים שנתחדשו בעולם (ב"ר ה, ה) 'תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית על הים שיהיה נקרע', וכן על כל הנסים. ורוצה לומר שכל הנסים היו בכח, ויצאו לפעל בזמנם. ולפיכך מה שיצאו ישראל לפעל, היה בכח הבריאה גם כן. ולפיכך שבת שלפני הפסח ראוי לקרא 'שבת הגדול', כי שם ה' יתברך בכח השלמת הבריאה של שבת בראשית, לצאת לפעל לגמרי מה שיושלם העולם על ידי ישראל. והוא גדול יותר ויותר ממה שהוא שבת בראשית, שהשלים הטבע בלבד. ושבת שסמוך לפסח שיצאו ישראל ממצרים, בשביל יציאת מצרים שהיה בכח השבת, ראוי שיהיה נקרא 'שבת הגדול', כי היציאה ממצרים היא השלמה העליונה וגדולה. וזהו פירוש האמת והנכון.

מהר"ל מפראג, תפארת ישראל

בתשרי נברא העולם ובניסן נתגלה החידוש, וכל מה שאתה מוצא בתשרי, אתה מוצא בניסן. תשרי, יום ראשון - ראש השנה, וביום העשירי - יום כפורים, והם נגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם, כן ראש חודש ניסן, ראשון לחדשי השנה. אחר כך בעשירי בו, נצטוו בלקיחת הפסח, ואותו היום שבת היה, ונקרא שבת הגדול, השבת שלפני פסח. [הגה"ה. וכן יום כפורים נקרא 'צומא רבא'. ויום כפורים מעין עולם הבא, אין בו לא אכילה ושתיה כו', כן שבת הגדול רומז לעולם שכולו שבת הנצחית]. וכולי עלמא מודים בשבת נתנה התורה (שם פו ב), והכל רמז אחד. כבר אמרתי, הימים רומזים לאלפים, והם שבע פעמים שבע. ואף שבכל שבע אלפים חד חרוב (סנהדרין צז א), המורה על השבת, מכל מקום נקודת השבת בבחינתו הפנימית מורה על עצם השבת, דמות ה'היולי' למטה כן למעלה, והוא שבת הגדול המורה על החירות שיתבטלו השרים שלמעלה. וזהו קשירת הטלה בכרעי המטה, המורה על כחו שלמעלה, ונשגב ה' לבדו. ולאחר יום של אכילת הטלה, שהוא יום ראשון של פסח, מתחילין לספור ימי עולם. ואחר כך נתנה התורה ביום השבת, הרי שבת הגדול, כל זה מורה על העתיד.

של"ה מסכת פסחים, תורה אור אות קי

מעשה לשבת

בהלכה באתי, ולא לקבל נדבה". ענה לו הרב בחזרה: "קח איפוא את הסכום בהלוואה, עד שירחיב ה' את גבולך".

הנפח שוכנע ועזב את הבית כשהכסף בידו. כשעזב הנפח את הבית, פנתה הרבנית ושאלה את בעלה: "הלא בשנים או שלושה רובל, היה הנפח מסוגל לרכוש כמות של יין שתספיק לו ולכל בני ביתו לארבע כוסות גדושים, מדוע אם כן ציוית עלי לתת לו עשרים וחמשה רובל?"

נענה הרב והסביר לה: "הלא תבני, ודאי הצדק עמך שבסכום של שנים שלושה רובלים יכול היה לקנות די והותר יין. אך כאשר אדם בא ושואל אם אפשר לקיים את שתיית ארבע כוסות בחלב, משמע שגם בשר אין לו, כי אם יש לו בשר לחג, כיצד ישתה לאחר מכן חלב. ואם אין לו חלב, סביר הוא שאף את שאר צרכי החג אין לו, לפיכך צויתי עליך לתת לו עשרים וחמשה רובל, כדי שישפיקו לו על כל צרכי החג".

המטבח שהוטרף כליל פסח

בליל שמורים לאחר תפילת ערבית ערבית בגיגית בבית הכנסת הגדול של וילנא, ניגש אחד המתפללים ולחש לאזנו של הרב - רבן של ישראל - רבי חיים עוזר זצ"ל, כי בביתו אין מאומה לצרכי החג, והוא מתבייש לבקש את עזרת הציבור או ללכת ולהתארח אצל אחרים, ואינו יודע מה לעשות.

שמע רבי חיים עוזר את הדברים, ובחכמתו נענה והכריז בקול רם: ככה? הכל טריפה! טריפה!

הקול נשמע היטב בחלל בית הכנסת, וכל המתפללים סבורים היו, כי בזאת הרגע פסק רבם הנערץ לשואלו, כי כל מטבחו וכל מה שהכין לצרכי החג, הכל טריפה.

נכמרו רחמיהם עליו, בידעם כי כעת אין לו מה לאכול, ומיד באו והציעו לו בדרך כבוד כל מיני תשבילים טובים ומצוות מהודרות, כדי שיהיה לו מה לאכול בחג...

"יצאות השבת - שתיים שהן ארבע". מכאן שצריך להכפילן כדי שתתפרנס ברווח גם במשך ימות השבוע, על כן נתתי סכום כסף זה...."

ארבע כוסות בחלב

בתקופה הראשונה לשבתו של רבי יוסף דוב הלוי בעל ה"בית הלוי" על כסא הרבנות בעיר סלוצק, נכנס אליו בפרוס חג הפסח אחד הנפחים שבעיר, ושאלה בפיו: "למדנו רבינו! האוכל לצאת השנה ידי חובת ארבע כוסות בחלב?"

חקר אותו ה"בית הלוי": "האם בריאותך מעורערת עד שחויש הנך לשתות יין?"

"לא" - ענה הנפח - "תודה לה' גופי בריא וחסון, אך השנה אין בידי לשלם מחיר יין לארבע כוסות עבורי ועבור בני ביתי".

שמע ה"בית הלוי" את תשובתו, ומיד הורה לרעייתו הרבנית להושיט לנפח סכום של עשרים וחמשה רובל. הנפח סירב לקחת את הסכום, וטען: "לשאלו שאלה

שתיים שהם ארבע

ערב שבת קודש בירושלים. בכל בתי ישראל עסוקים כולם בהכנות לכבוד שבת. הנשים מבשלות ורוקחות מטעמים. ילדים אצים רצים, מסיעים בהכנות השבת.

בבית המדרש של ישיבת "שושנים לדוד" ישב ראש הישיבה רבי יעקב חיים סופר זצ"ל, כשהוא עטוי בבגדי שבת, וסביבו תלמידיו, אף הם מוכנים ומזומנים לשבת קודש. ישבו והגו בתורה הקדושה, כשהם שקועים בלימודה.

לפתע נשמע קול דפיקה קלה על הדלת. בפתח עמדה אישה, ביקשה להיכנס אל הרב.

התלמידים חשבו שבודאי התעוררה שאלה הלכתית, אולי עוף שהתעוררה בו שאלה, או ביצה שכתם של דם נמצא בה.

האישה קרבה מעט ופרצה בבכי מר.

"רבי", אמרה, "השבת קרבה ובאה ואין לי כסף כדי לקנות צרכי שבת. ביתי ריק מכל".

"לכמה כסף את זקוקה?" שאל הרב.

האישה הרהרה, חישבה על ידי אצבעותיה ואמרה: "בשתי לירות וחצי אצליה לקנות את צרכי השבת".

הכניס הרב את ידו לכיסו והניח על השולחן סכום של חמש לירות, סכום כסף גדול מאוד באותם הימים.

התלמידים חשבו שכנראה, הרב אינו מבין במטבעות הכסף וחשב שמדובר בשתי לירות. עודם מהססים אם להעיר לרב על טעותו, והאישה בירכה את הרב בהתרגשות והלכה לה.

או הרהיב אחד התלמידים עוז ואמר: "רבנו, אולי הרב אינו יודע, אבל המטבע שנתן - שווה חמש לירות".

חיך הרב ואמר: "אל תדאגו. יודע אני ערכן של מטבעות. אלא שאישה זו חישבה בדקדקנות את המעט שהיא זקוקה לו. אבל הרי את הוצאות השבת צריך לעשות ברווח, שמהן מתפרנסים כל השבוע. כתוב במסכת שבת:

דבריהם הם זכרונם

הגה"צ ר' ישראל אליהו ויינטרויב זצ"ל - י"א ניסן תש"ע - שנה לפטירתו

לפני שנה, נעקרה מתוכנו דמותו של רבי ישראל אליהו ויינטרויב זצ"ל, צדיק מופלא, שהיה ספון בתוך ד' אמות של תורה ויראת ה' טהורה.

כחודש לפני פטירתו, כתב מכתב לנדיבי עם, שבו קרא לתמוך במסגרות תורניות מיוחדות לערבי שבתות, מכתב המדבר בעד עצמו:

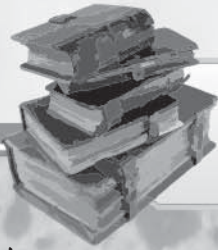
"יום ג' ט"ז אדר התש"ע. לנכבדי ואפרתי... ה' עליהם יהיה. ידוע לכל חובת ההכנה שצריך לעשות מערב שבת כדי שהגוף והנפש יכנסו לאווירה המיוחדת של שבת כדכתיב "והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו" וכל זה הוא משום דשבת אינה רק תוספת במצוות חדשות רק נמצא בה חזון עולם שכולו שביתה ומונחה לחיי העולמים, כמשאחז"ל (תמיד פ"ז מ"ד). וכאן הוא יציאת האדם מעולמו של ימי החול שבהם התרבו הטרדות המטריות את האדם מלהסתכל לתוך פנימיותו, שבה המנוחה והשלווה הנשמתיים.

ועל זאת צריך הכנה כדי שיהיה נקלט בתוכה האווירה הזאת. והנה האדם מורכב מנשמה ושכל וגוף, ההכנה לענין הכנת הגוף הוא הבישול והאפי' בערב שבת כדי להכנס מוכן עם מאכלי השבת, אמנם גם נשמת האדם צריכה להכנס לתוך האווירה של שבת, וגם היא תחיה חיים אצילותיים עדינים שאין למצוא אותם במערבולות הסתירות לטבע אופי שלה, ההכנה שלה הוא בדברי תורה שהיא לומדת בערב שבת, לאדם שלומד בערב שבת לימוד זה מזכך את החלודה הנדבקת לנשמתו בימי החול ומעבירה ממנו על ידי שלהבת אש קודש, וזהו ענין נהר דינור הידוע לידועי חן. על כן מו' שהשעה קצרה לו מלעשות את זה בעצמו, יכול לקיים זה על ידי שאחרים ילמדו גם בשבילו בערב שבת...

וה"ר שכ"א יזכה לטעום מעץ החיים, ונחשב לצורך נפשו ע"י כהכנה לכבודה של שבת.

המברך לכ"א בעונג השבת, ישראל אליהו ויינטרויב"

הפסח והשבת

בכלל הפלגת דברים שהפליגו רבותינו בשכר שמירת השבת, מצינו שאמרו: "אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בר יוחאי, אלמלא משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן, מיד נגאלין" (שבת קיד, ב). כאן התבאר, שאין דיה לשבת, בשמירה של פעם אחת. שאין בכוחה של השבת להכשיר ולזמן גאולה לישראל, אלא אם כן יהיו משמרין שתי שבתות דווקא.

וגופו של המאמר הזה טעון הנהרה. אם רבה זכותה של שמירת שבת כהלכתה, עד שהיא מכשרת את ישראל לגאולה, מה טעם לא די להם בקדושת שבת אחת? ואם צריכים לריבוי קדושה, מה טעם תלוי הדבר בשתיים דווקא? מה סגולה טוענת שבת שניה יתר על הראשונה, שדוקא היא סוללת דרך של גאולה? השומר שבת כראוי, טובל ומתקדש בהווייתה, וסופג לקרבו את תמצית קדושתה. ואותה קדושה שנחפנה בו, חוזרת ומלוותה בששת ימי המעשה הבאים בעקבותיה. ונמצא, שהוא מקדש על ידה ומכוחה של השבת, את ימות החול כולם, "מיניה מתברכין כולה יומין, מיניה מתקדשין כולה יומין".

בניגוד לגוף קדושתה של השבת, שהיא שופעת לגמרי מלמעלה, אבל היקדשות ימי החול הבאים לאחר הסתלקות ה'נשמה יתירה, הינה תולדה ממועשי האדם. משימושו שלו בקדושת השבת, וישומה בכל המעשים של ימי המעשה. כאן כבר נדרש האדם לעורר מעצמו את האהבה ולהחיות בלבו ביגיעה את אותם ההארות שזכה להם בשבת משולחן גבוה.

מכאן בוקע ועולה סודן של "שני שבתות" שאילו שימרון ישראל כראוי היו זוכים לגאולה, כי השבת האחרת הבאה בעקבות עבודת ששת ימי המעשה שבאו לאחר השבת הראשונה, עשויה לזמן את קדושת השבת בקרבו של האדם ולהפוך אותה לעצם מעצמו.

על שתי שבתות אלו קוראים אנו במקרא: "ושמרו בני ישראל את השבת" – היא השבת הראשונה, שאינה אלא בבחינת שמירה, המשמרים את מהות קדושת השבת כפי שהוערה על ידי הבורא בבריאה. אבל לאחר מכן אנו שומרים את השבת בבחינת "לעשות את השבת" שהאדם עצמו נעשה שותף ביצירת קדושתה.

משבאנו מציודים בהארה מנהירה זו, בידנו להגיה מהשכי מאמר חכמים סתום: "הזהר לישראל כשם שבראתי את העולם ואמרת להם לישראל לזכור את יום השבת וזכר למעשה בראשית שנאמר זכור את יום השבת וגו'", כך היו זוכרים הנסים שעשיתי לכם במצרים וזכרו ליום שייצאתם משם שנאמר זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, למה כי בחוץ יד הוציאך ה' ממצרים".

כאן כרכו חכמים שתי זכירות שהצטוו בהם ישראל, זכירת השבת כעדות למעשי בראשית, וזכירת יציאת מצרים כעדות לכח השגחתו החופפת ושוללת בבריאה. אך הז'ל ממשייכים ואומרים:

"ולא יראה לך שאור שבעת ימים, כנגד ז' ימים שבין הגאולה לקריעת ים סוף, כשם שבתחלה הם ז' ימי בראשית וכשם שהשבת מתקיימת אחד לז' ימים, כך יהיו אלה שבעת ימים מתקיימים בכל שנה ושנה שנא' ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה".

כאן מתברר קשר אחר, החובר בין השבת לשיביעי של פסח דוקא, וכל אותן ימים שמן היציאה עד לקריעת הים הם בבחינת שבעת ימי המעשה המקדימים לשבת. וכיון ששני הדיבורים הללו נאמרו במאמר רצוף אחד, הרינו מבינים שהשבת מקושרת לחג הגאולה משני קצותיו, הן לראשון של פסח והן לאחרון שבו.

ההקבלה שבין החג הראשון של פסח לקדושת השבת, מתפרשת כדלהלן: הבחנה מהותית מהולקת קדושת ימים טובים מקדושת השבת, שהשבת קבועה בקדושתה מושגת ימי בראשית, קדושה הבוקעת מלמעלה. לא כן קדושת המועדות, שקדושתם נקבעת ונובעת מקדושתם של ישראל, כפי שאנו חותמים בברכה: מקדש ישראל והומנים. וכפי שמבארת הגמרא "מקדש ישראל שקידשו את הומנים" (ברכות מט, א).

החג הראשון של פסח קרוי 'שבת', כפי שכתוב "וספרתם לכם ממחרת השבת". ביאר את הדברים לאישורן רבינו צדוק הכהן זצ"ל, שכן על יציאת מצרים למדנו שהיה זה יציאה של גוי מקרב גוי (דברים ד, לד), כמו אדם השומט עובר ממעי בהמה (מדרש שוחר טוב תהלים קיד, ו). בני ישראל מצד עצמם לא היו ראויים לגאולה, אלא שהושיט הקב"ה את ידו לקרב המצרים, ושמט את עם ישראל בעל כרחם. נמצא איפוא, כי החג הראשון של פסח מסמל את ההערה מלמעלה, כמו השבת, ללא הכנה ראויה וללא הכשרת כלים מצד המקבל.

זהו המקבילה של זכירת השבת, וזכירת היום שייצאנו ממצרים. אמנם, שתי פעמים נגאלו אבותינו מיד המצרים, הראשונה בט"ו בניסן, הוא היום שבו נפצה טבעת החנק המצרית, ויצאו גאולים, והשנית כעבור שבעת הימים על הים. שיוור השתייר בגאולה ראשונה, שהגם שבני ישראל יצאו לגאולה עולמית, וכך היה ברי הדבר לבני ישראל עצמם, אבל המצרים עדיין ציפו לשוב לכובשם תחת ידם, ורק על הים הובטחו ישראל החלמית: "כי כאשר ראיכם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם".

לכשתבונן, נמצא קו מהותי בולט, המבחין בין ראשית מעשה הגאולה בליל היציאה ממצרים, לסופה בים סוף. שהרי כבר התבאר, שמעמד יציאת מצרים נבע כולו בצורה מוחלטת מהתעוררות עליונה, ללא שום צד שותפות של ישראל. היתה זו גאולה שבקעה לגמרי ממעיין החסד האלוקי הטהור, בדומה למעשה דבריאת העולם. הקב"ה הוא שהכשיר את לבותיהם, והערה להם בו זמנית שפע של אור גאולה. אבל בקריעת ים סוף הוצאה אל הפועל סוג חדש של גאולה, הקרויה בלשון השפת אמת: "גאולה בעצמות ישראל". בכך האיר השפת אמת את עינינו בבואור הענין שהקב"ה ציוה על בני ישראל לחזור לפי החירות, כי "יציאת מצרים היה נס שלא בהדרגה, והיא לשעה, ורצה ה' יתברך שישאר גאולה זו בעצמות ישראל וכו', לכך ציוה שיהזרו ועילו מעצמותם" (שפת אמת בשלח תרל"א).

בתחילה, הזהר זה הקב"ה עצמו, שהעלם ממצרים בידו הגדולה, ב'איתערותא דלעילא', ומתנת חנם זו, ככל שאר מתנה, אין לה קיום תמיד. החזירם איפוא הקב"ה למקום ממנו פירשו לא מכבר, לנקודת ההתחלה, וזאת כדי שהם בעצמותם יצאו ממצרים, בכוחותיהם שלהם.

על אותה שעה דוקא נאמר: "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", הם בעצמם. וגם באותה שעה, רק משבאו לידי מסירות נפש גמורה, נכנסו לתוך איתנו של ים "עד חוטמים", הוא שזכו לנס.

כעת נבוא לקשר את קצוות המאמר העוסק בתבנית קדושת ימי הפסח, ולהאיר את הקו הכורך המחבר בין שתי הקדושות האמורות בפסח, עם קדושת השבת: כי גאולת ט"ו בניסן שהיתה מולה פרי התעוררות עליונה, הינה בבחינת שבת ראשונה, אותה שבת בראשית שהוטל אדם לתוכה מיד עם בריאתו. כל הימים של צעידת ישראל במדבר אחר הקב"ה, השיבה לפי החירות וההליכה אל הים, הן אלו הימים שבין גאולה לגאולה, בימים אלה התרומם עם ישראל 'בהדרגה' – כלשון השפת אמת – למעמד הגאולה השני. ימים אלו הם בבחינת ששת ימי המעשה הבאים בעקבות שבת בראשית.

לאחר הקנין שקנו בנפשותיהם באותם שישה ימים, מצטייר ממילא היום השיביעי, הוא יום הגאולה המתחדשת, הבוקעת מתוך מעשיהם והתרוממותם העצמית של ישראל, בתבנית מיוחדת, שהיא התמזגות השפעת החכמה האלוקית בהכשרה הרוחנית של המקבל, עד שנעשו לדבר אחד בקרבם.

זהו כמו שתי שבתות. זהו ההקשר של שיביעי של פסח, לשבת. היא השבת השניה, קדושה הנובעת מ"לעשות את השבת". והדברים שמוחים כנתינתו.

מאמר נפלא לחג הפסח, מתוך ספר "אסופת מערכות" מהגאון רבי חיים יעקב מולדיכט זצ"ל, ספר שמות פרשת כי תשא מאמר "שתי שבתות"

משל ונמשל

אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים. ואלו הן: דם. צפרדע. כניס. ערוב. דבר. שחין. ברד. ארבה. חשך. מכת בכורות. המפרשים עמדו לבאר, מדוע הכביד ה' יתברך את לבו של פרעה בכל פעם ופעם, עד שהסכים לשלח את בני ישראל, היה די להביא עליו מכה אחת באופן קשה ביותר וארוך ביותר, עד שלא יוכל לסבול אותה, ובעל כרחו ישלח אותם, והרי כבר מלכתחילה היה יכול להביא עליו את מכת בכורות. והסבירו את הדבר במשל:

משל לאדם שהיה מהלך במדבר בדרך לביתו, ומצא מציאה עשרת אלפים מטבעות זהב בבת אחת, ושמוח שמחה גדולה. חבירו גם הוא היה הולך במדבר, ומצא מציאה של אלף זהובים, ואף הוא שמוח שמחה גדולה, והנה הלך עוד בדרך ומצא שוב מציאה של אלף זהוב, באותה שעה היה דומה למאושר באדם, שכבר שני פעמים מצא מציאה כה גדולה, כך על זה הדרך הלך ומצא עשר פעמים אלף זהוב.

בסופו של יום היו לשני הולכי הדרך בהגיעם לביתם, עשרת אלפי מטבעות זהב. אך אין להשוות את שמחתו של זה שמצא מציאה גדולה זו בבת אחת, לזה שמצא זאת כמשך עשר פעמים, שכן כל פעם ופעם שמצא שוב אלף זהובים, גדלה שמחתו ולאשרו לא היה די.

הנמשל:

הקדוש ברוך הוא רצה לשמוח את ישראל, ולפיכך לא הביא עליהם את יציאת מצרים בבת אחת, אלא במהלך של עשר נסים, כך שבני ישראל שמחו על עשרת הפעמים שבהם הושיע אותם ה' מיד המצרים.

ועוד המשילו על כך:

משל למה הדבר דומה?

אדם המכין לעצמו ארוחה, די לו לבשל תבשיל אחד, שיהיה בו כדי להשביעו. אבל אכסנאי המבשל לאורחיו, מרבה במיני תבשילים, כדי להשביע את רצון כולם, ולהציג בפניהם מבחר מגוון של מינים ממינים שונים, כרצון איש ואיש.

הנמשל:

מטרת עשרת המכות נועדה כדי להשריש בפני כל באי עולם, כי לה' הארץ, ואין כמוהו בכל העולם. כדי להראות את גדולתו וגבורתו של הקב"ה בעולם, שלח עשרת מכות ממינים שונים, כדי שהכל ידעו ויכירו ויתפעלו וישתוממו מגבורתו וגדולתו של הקב"ה.

יְדֵי הַשַּׁבָּת

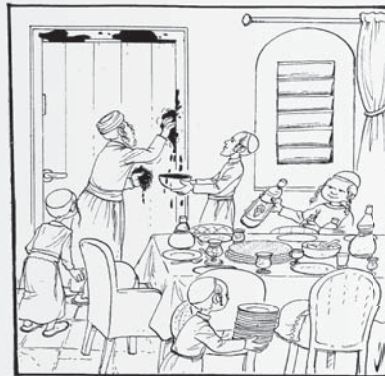
יְלָדִים יְקָרִים!

בעוד ימים אחרים שהם בעצם שעות ספורות, כבר נגש לביקורת המזון, ובכך תתנתן האות לתחלת חג הפסח באופן המעשי ביותר.

לילה לאחר מכן, נסב בלנו בפני חורין, סביב שלחן ליל הסדר.

הצעירים שבינינו, ישאלו את שאילות "מה נשתנה", ואבא או סבא, יאמרו לנו את ההנחה ברב נגש. כשלאחר מכן, נאכל את אכילות המצנה - פצת מצה, פצת מרור, פורף, אפיקומן.

הלואי שנוקה כבר לעשות את הכל בירושלים הבנויה, כשנצטרף לזה גם אכילת פצת בשר צלוי מקרבן הפסח.

כל כך הרבה מצוות אנו עושים בלילה הזה, והכל כדי לזכור את הזמן המיוחד של יציאת מצרים.

הבה ונקרא פמה קטעים מתוך ספר החנוכה, שחוקר על ידי אחד הראשונים, ונקתב במיוחד כדי 'לעורר את לב הנער בני והילדים חבריו... להרגיל אותם בהן ולהתפייס מהשבתם במחשבת סתרה והשבוב של עקר טעם שייכניסו בלבם השבונות של שחוק':

"ככל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים לנו הפעולה הגדולה שעלינו לה באותה שעה. ומתוך הפעולה והדמיון שאנו עושים נקבע בנפשנו הדיבור לעולם.

ואל תחשב בני לתפוש על דברי ולומר, ולמה זה יצא אותנו השם יתברך לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, והלא בזמן אחד יצא הדבר במחשבתנו ולא ישבח מפיו ורענו, כי לא מחקמה ותתפשט על זה, ומחשבת הנער שישאף לזכור - ועתה בני אם בינה שמעה זאת, והטה אנה ושמע, אלמדך להועיל בתורה ובמצוות. דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו. ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עושה בהם, אם טוב ואם רע, ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יצרה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות, ואפילו שלא לשם שמים, מיד יצא אל הטוב, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחר הפעולות נמשכים הלבבות. ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים, חפץ בתורה ובמצוות, אם אולי יעסק תמיד בדברים של רפי, כאלו תאמר דבר משל שהקריחו המלך ומנהו באמנות רעה, באמנות אם כל עסקו תמיד כל היום באותו אמנות - ישוב לזמן מן הזמנים מאדקת לבו לקיות רשע גמור, כי ידוע הדבר ואמנות שכל אדם נפעל כפי פעולותיו, כמו שאמרנו.

ועל מן אמרו חכמים וקרונים לברכה (מפזת דף כ"ג ע"ב) רצה המקום לזפות את ישראל לביקה הרבה להם תורה ומצוות, כדי להתפייס בהן כל מחשבותינו ולהיות בהן כל עסקינו, להטיב לנו באחריתנו, כי מתוך הפעולות הטובות אנו נפעלים להיות טובים וזוכים לחיי עד."

זהו גם הסבה, שכל שבוע ושבוע, מגיע יום שכל רגע ממונו הוא מצוה אחת גדולה, הוא יום השבת, כדי שכל מחשבותנו ומעשינו, יתפסו בקדשה.

שבת שלום וחסד שמחה

ישמחו

מופץ בדואר אלקטרוני בכל קצוות תבל.

לזיכוי הרבים נא הדפיסו

והפיצו בין מכריכם!

לקבלת הגליון בכל שבוע,

ולהערות הצעות ותרומות

yismechu@yismechu.com 052-7636030